

ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΤΟ 2000*. **

Denis Szabo

Καθηγητής Εγκληματολογίας στο Πανεπιστήμιο του Μόντρεαλ
Εταίρος της Société Royale του Καναδά.

Η εγκληματικότητα και η δικαιοσύνη υφίστανται στις μέρες μας την επίδραση της τεχνολογικής αλλαγής, των εξισωτικών τάσεων της γνώσης ως κινητήριας δύναμης των κοινωνικών μεταβολών, της αναγνώρισης του ατόμου ως υποκείμενο και πηγή μιας νέας ρυθμιστικής τάξης. Στην περίπτωση που οι τάσεις αυτές επιβεβαιώνονται, η παραδοσιακή εγκληματικότητα η οποία ήταν ήδη ιδιαίτερα αυξημένη κατά τη χρονική περίοδο των "Τριάντα Ενδόξων", θα διατηρηθεί στα σημερινά επίπεδα χωρίς να αποκλείονται περιστασιακές διακυμάνσεις. Η εγκληματοποίηση θα διευρυνθεί στο πεδίο της προστασίας του περιβάλλοντος, των οικονομικών δραστηριοτήτων, της βιοτεχνολογίας, των τεχνικών διαχείρισης μέσω ηλεκτρονικών υπολογιστών (τράπεζες δεδομένων), της προστασίας των εθνικών, θρησκευτικών, διαφυλικών μειονοτήτων, των γυναικών και των παιδιών. Ο διοικητικός μηχανισμός της δικαιοσύνης, ο οποίος είναι αφιερωμένος στην πολύ αυξημένη παραδοσιακή εγκληματικότητα θα γνωρίσει εκτεταμένη ιδιωτικοποίηση (αστυνόμηση και φρούρηση, διαιτησία και συμφιλίωση, επιτήρηση κατ'ιδίαν, κοινοτική εργασία, αποζημίωση των θυμάτων). Η συγκεκριμενοποίηση της αποτελεσματικής αντιμετώπισης της νέας εγκληματικότητας, αποτελεί σημαντική πρόκληση για το ποινικό δίκαιο και την αντεγκληματική πολιτική μέσα στα όρια ενός κράτους με φιλελεύθερο δικαϊκό σύστημα. Η νομιμότητα της ηθικής και κοινωνικής τάξης θα εξαρτηθεί από την επιτυχημένη οργάνωση της ποινικής απάντησης. Η έκταση της γκρίζας περιοχής ανάμεσα σε εγκληματικότητα, παρέκκλιση, αντικομοφορμιστικό τρόπο ζωής προκάλεσε την σημερινή κρίση της δικαιοσύνης, την οποία μαρτυρούν οι διαδοχικές αποτυχίες των αναθεωρήσεων του ποινικού κώδικα. Μια νέα συνοχή στο σύστημα της δικαιοσύνης και της αντεγκληματικής πολιτικής, απούσα σήμερα, θα αποκατασταθεί τις επόμενες δεκαετίες, μέσα από την μετατροπή των δικαιωμάτων του ανθρώπου, τα οποία προστατεύουν την ανθρώπινη αξιότητα, σε γνήσια φυσικά δικαιώματα.

Εισαγωγή

Ο χρόνος είναι ένα τρισδιάστατο παρόν, γράφει ο άγιος Αυγουστίνος: το παρόν έτσι όπως το συνειδητοποιούμε, το παρελθόν του παρόντος και το μέλλον σαν ένα παρόν σε μορφή ελπίδας. Αυτό εξηγεί έως ποιο βαθμό οι σκέψεις που ακολουθούν συνδέονται με "αξιώματα" και "προκρίματα", με επιλεκτικές εμπειρίες ή σκέτη άγνοια. Η αλαζονεία των "φιλοσόφων", από τον Πλάτωνα έως τον Ροβεσπιέρο, εμπνευσμένη από τον μακρινό Προμηθέα δεν περιβάλλει τον ομιλούντα.

Ας εκθέσουμε ορισμένα σημεία. Αντί να παρουσιάσω ένα μακρύ κατάλογο, ας μου επιτραπεί να παραθέσω το ένα ή το άλλο σημείο που θα

* Μετάφραση: Χ. Ζαραφονίτου.

** Λόγος στο Ινστιτούτο της Γαλλίας, Ακαδημία Ηθικών και Πολιτικών Επιστημών, 3.12.1990.

επιτρέψει στον ακροατή να διακρίνει ο ίδιος τα όρια της μαρτυρίας μου. Προερχόμενος από την Ουγγαρία του Δούναβη, τη συντριβή των Αυτοκρατοριών, τον τρόπο αυταρχισμών που σκοτώνουν κάθε μορφή ελευθερίας, είτε σε εθνική είτε σε ταξική βάση, είμαι όσο ποτέ ενταγμένος στο στρατόπεδο των υπέρμαχων του Κράτους Δικαίου, της φιλελεύθερης δημοκρατίας και εκείνων που λατρεύουν αυτή την παράδοση, από τον Montesquieu έως τον Toqueville και τον Raymond Aron. Συνυπογράφω τις αρχές της κοινωνικής αλληλεγγύης προβληματιζόμενος για την δικαιοσύνη και την αξιοπρέπεια των αποκλεισμένων ή αυτο-αποκλεισμένων από την ανθρώπινη κοινότητα. Αναθρεμμένος από την ιουδαϊκο-χριστιανική παράδοση, αυτή μου καθορίζει τις ιδέες μου για την κοινωνική τάξη πραγμάτων, το ποινικό δίκαιο, την εγκληματικότητα και την αντιμετώπισή της.

Οι προτάσεις μου αφορούν τον χρόνο -το έτος 2000-. Οι τρεις αυγουστιανές διαστάσεις είναι ουσιαστικά καθορισμένες από το "παρόν μου". Μου φαίνεται σημαντικό να σας προειδοποιήσω σχετικά. Η μαρτυρία αυτή σηματοδοτείται, καταρχήν, από τον τόπο: βόρεια Αμερική, από το επάγγελμα, στη συνέχεια, καθηγητής εγκληματολογίας και τέλος, από την εμπειρία της γενιάς μου.

Τέσσερις σειρές παρατηρήσεων για την προσέγγιση του θέματός μου. Α) Πάνω στις δυνάμεις οι οποίες μορφοποιούν τον παρόντα χρόνο και θέτουν τις προκλήσεις για τον άνθρωπο και την κοινωνία του 2000. Β) Η εγκληματικότητα, θεωρούμενη ως απαραίτητο στοιχείο του ελλείμματος της ποιότητας ζωής. Γ) Η εγκληματολογία, επιστήμη του εγκλήματος. Δ) Το ποινικό δίκαιο, παραδοσιακός φύλακας της ρυθμιστικής τάξης και η αντεγκληματική πολιτική στην υπηρεσία της.

Μερικές υποθέσεις πάνω στην κοινωνία του αύριο.

Ανάμεσα στις δυνάμεις που μορφοποιούν τη ζωή και τις κοινωνικές σχέσεις, ας διακρίνουμε τις τέσσερις πρωταρχικές.

Α) Η τεχνολογική αλλαγή είναι αναμφισβήτητα μία από τις δυνάμεις αυτές: η τεχνολογία, με την εφεύρεση των μηχανών, απελευθέρωσε συστηματικά τον άνθρωπο από την υποδούλωση της σωματικής εργασίας. Γνωρίζουμε όλες τις κεραυνοβόλες συνέπειες των νέων τεχνολογικών εφευρέσεων πάνω στη μορφή της ζωής. Ας θυμηθούμε μόνο τι κάνει ο ηλεκτρονικός υπολογιστής, η τεχνητή μνήμη, στην βιομηχανική και εμπορική παραγωγή ή στον τομέα των επικοινωνιών. Οι τεχνολογικοί νεωτερισμοί, οι οποίοι ευνοούσαν στο παρελθόν την πληθυσμιακή συγκέντρωση και τη συλλογική δράση και στρατηγική σ' όλη τη διάρκεια του 18ου—19ου αιώνα έως και τις αρχές του 20ου, ευνοούν πλέον την αποσυγκέντρωση και τις ατομικές στρατηγικές. Η βιο-τεχνολογία, κόρη της εξέλιξης της μοριακής βιολογίας, αναστατώνει τη δημογραφική δομή

εξ αιτίας του ελέγχου των γεννήσεων και της αύξησης της μακροζωίας. Οι δύο αυτές τεχνολογίες αναστατώνουν ριζικά τη ζωή μας. Μία νέα παιδεία αναφάνηκε: οι τεχνολογίες αυτές απαιτούν μία συστηματική προσέγγιση των προβλημάτων ορθολογικής στρατηγικής. Οι προκλήσεις δεκαπλασιάστηκαν. Και σε λίγο θα δούμε τις συνέπειές τους πάνω στην εγκληματικότητα και το ποινικό δίκαιο.

Β) Η ακαταμάχητη τάση για παροχή ίσων ευκαιριών, ακρογωνιαίος λίθος της σύγχρονης δημοκρατίας, κάνει την ιδιοποίηση της εξουσίας από το κράτος, ελεγχόμενο και αυτό από τη βάση(κοινοβούλιο, συμβούλια, δήμοι), σημαντική προϋπόθεση για την πολιτική και κοινωνική λειτουργία. Μέσα από αυτές τις παρεμβάσεις, νομοθετικές και εκτελεστικές, επιχειρείται η ανακατανομή του πλούτου. Τα δικαιώματα - "intitlements" λένε οι Αμερικάνοι- εξασφαλίζουν για τον καθένα μία ασφάλεια για την υγεία του, τη μόρφωσή του, την εργασία και τη διασκέδασή του, που δεν είχε επιτευχθεί ποτέ στο παρελθόν. Τεράστια διαδικασία ανακατανομή όσων υπήρξαν προνόμια ανθρώπων που γεννήθηκαν το 18ο ή 19ο αιώνα.

Γ) Η τρίτη δύναμη συνίσταται σε ένα νέο κινητήριο μοχλό κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης: είναι η γνώση, αποκτημένη από ένα συνεχώς αυξανόμενο τμήμα της δυτικής κοινωνίας. Όλος ο κόσμος έχει ακούσει εντυπωσιακούς αριθμούς. Ας αρκεσθούμε να αναφέρουμε μόνο έναν: η αμερικάνικη κοινωνία πέρασε, τον αιώνα αυτό, από 75 σε 250 εκατομμύρια κατοίκους. Η μετα-δευτεροβάθμια εκπαίδευση που απασχολούσε 10.000 άτομα γύρω στο 1900, αριθμεί περισσότερα από 500.000 σήμερα. Η γνώση υπολογισμένη μέσα από διπλώματα στρώνει το δρόμο προς την επιτυχία και όχι πλέον τις "επιχειρήσεις", το εμπόριο, τη βιοτεχνία, τη βιομηχανία. Μία "προστιθέμενη" αξία εκφράζεται κατά κύριο λόγο, ως πρόσοδος "γκρίζας ύλης" που προωθεί το προϊόν στην αγορά.

Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1960, τα μπλέ περιλαίμια, παρόντες στην αγορά εργασίας από την ηλικία των 16 ετών, προστατευμένοι από ένα σωματειακό συνδικαλισμό, καταλάμβαναν κυρίαρχη θέση μέσα στην κοινωνία. Η μεγάλη διάρκεια των σπουδών σπάνια αντάμειβε την υφιστάμενη από τον πτυχιούχο πανεπιστημίου, έλλειψη κέρδους. Αυτή η μορφή κοινωνικής οργάνωσης που χαρακτήριζε τον υπαρκτό σοσιαλισμό, σήμερα έχει σχεδόν πεθάνει.

Ο μορφωμένος εργάτης ή ο πτυχιούχος πανεπιστημίου γίνεται η κυρίαρχη δύναμη της μετα-μοντέρνας κοινωνίας. Ο τρόπος ζωής, τα ήθη της νέας ανερχόμενης αυτής τάξης ασκούν συνεχώς αυξανόμενη επιρροή. Στις ΗΠΑ η ικανοποίηση των πολιτιστικά καθορισμένων αναγκών -με εξαίρεση τις βιοτικές ανάγκες όπως στέγη, τροφή, υγεία- απορροφά τα δύο τρίτα του παραγόμενου πλούτου. Ο αμερικανός εργάτης εργάζεται σήμερα 1.800 ώρες το χρόνο αντί για 3.300 που εργάζονταν οι παπούδες του στην αρχή του αιώνα.

Να προσθέσουμε σε αυτό και τις ομάδες συνταξιούχων, οι οποίοι ελέγχοντας μυθώδη κεφάλαια συντάξεων, αποτελούν σημαντική πηγή επενδύσεων. Νέες θέσεις εργασίας στον τομέα της υγείας (των οποίων η μερίδα στο σύνολο του εθνικού πλούτου από 1% έφθασε μέσα σε πενήντα χρόνια το 10%), την εκπαίδευση (από 2 σε 11%), την αγορά των υπηρεσιών διασκέδασης, την οποία ο αυξημένος ελεύθερος χρόνος και τα περισσότερα χρήματα τροφοδοτούν αδιάκοπα. Ο Drucker υπογραμμίζει το φαινόμενο της δεύτερης καριέρας. Οι μορφωμένοι εργάτες λιγότερο εξουθενωμένοι από τους βιομηχανικούς εργάτες, στην ηλικία της σύνταξης, απασχολούνται -τουλάχιστον στις ΗΠΑ- σε ένα αδιάκοπα αυξανόμενο αριθμό μη κερδοσκοπικών επιχειρήσεων. Οι τελευταίες είναι, συνήθως, αφιερωμένες στη βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Αποδεδειγμένοι από αξίες παραγωγικότητας ή προσωπικών σχέσεων, εκείνοι από τους διανοούμενους εργάτες που παρατείνουν τις δραστηριότητές τους μέσα σε τέτοιους οργανισμούς δημιουργούν μία άλλη κοινωνική δυναμική αποτελούμενη από δίκτυα λειτουργικής αλληλεγγύης. Η δυναμική αυτή τοποθετείται πάνω από τις ρυθμιστικές δομές της οικογένειας, του επαγγέλματος ή του τύπου εργασίας. Το νέο αυτό κοινωνικό στρώμα, διαθέσιμο για δραστηριότητες οι οποίες χώλαιναν εξ αιτίας του λαχανιάσματος τυ κράτους-πρόνοιας, παίζει ένα σημαντικό ρόλο στις διαδικασίες ιδιωτικοποίησης των υπηρεσιών.

Η εξέλιξη αυτή ανακατανέμει και ανασυνδυάζει τους παράγοντες που αποτελούν στο σύνολό τους τη δομή του κοινωνικού οργανισμού. Τα "εναλλακτικά" πρότυπα συμπεριφοράς πολλαπλασιάζονται. Ο πολλαπλασιασμός των δικτύων, στο σημείο τομής των οποίων βρίσκεται το άτομο, εμποδίζει οποιαδήποτε προκαθορισμένη συνάφεια. Ξεκινώντας από πολλαπλές ταυτότητες καθένας οδηγείται στην κατασκευή μίας αυτόνομης ταυτότητας ικανής για να επικοινωνήσει. Ένας από τους καλύτερους γνώστες της γαλλικής κοινωνίας, ο Henri Mendaras (1988) καταλήγει έτσι: "Εισερχόμαστε σε ένα πολιτισμό όπου τα ήθη θα είναι οι ίδιες οι δομές της κοινωνίας". Πόσους δρόμους έχουμε διανύσει από τις ταξικές δομές της βιομηχανικής κοινωνίας!

Δ) Η τέταρτη δυναμική είναι το ανθρώπινο άτομο. Η κοινωνιολογική παράδοση είναι σε δύσκολη θέση. Ορισμένοι εννοούν μέσα από εκεί τον κίνδυνο μιας υπερτροφίας της ελευθερίας επιλογής εις βάρος των δυνάμεων που τείνουν να καθορίσουν την ατομική συμπεριφορά. Όσον αφορά το έγκλημα και τη δικαιοσύνη, είναι αδύνατο να υπεκφύγουμε τη δομική δύναμη του ατόμου μέσα στην κοινωνία. Στο βαθμό που απομακρυνόμαστε από τους καταναγκασμούς της γενετικής μας κληρονομιάς αυξάνει η επιλεκτική μας ικανότητα. Άρα, η επιλογή αυτή εμπλέκει σε ορισμένες περιπτώσεις αποφάσεις τις οποίες το ισχύον ρυθμιστικό σύστημα αποδοκιμά-

ζει. Θα επανέλθουμε σχετικά με το ποινικό δίκαιο και την αντεγκληματική πολιτική.

Η εγκληματικότητα του έτους 2.000.

Απολογισμός εγκληματικότητας. Οι ίδιες δυνάμεις που μορφοποιούν τον άνθρωπο και την κοινωνία μορφοποιούν και την εγκληματικότητα. Το ομοσπονδιακό γραφείο αμερικανικών στατιστικών υπολογίζει ότι για τα επόμενα δέκα χρόνια 83% των παιδιών ηλικίας 12 ετών (89% για τα αγόρια και 73% για τα κορίτσια) θα γίνουν θύματα πράξεων βίας τουλάχιστον μία φορά στη ζωή τους (το όριο ζωής υπολογιζόμενο στα 72 χρόνια). Ένας πολίτης στους 133 θα γίνει θύμα ανθρωποκτονίας (1 στους 30 για τους μαύρους), μία γυναίκα στις 13 θα γίνει θύμα βιασμού ή απόπειρας βιασμού (1 στις 9 για τις μαύρες), όλος ο κόσμος θα γίνει θύμα κλοπής τουλάχιστον μία φορά στη ζωή του: 87% θα γίνουν αντικείμενο διάρρηξης και 1 άτομο στα 5 θα έχει χάσει το αυτοκίνητό του λόγω κλοπής (αυτό το ποσοστό είναι 1 στα 10 στις αγροτικές περιοχές). Ο κίνδυνος μειώνεται όσο αυξάνει η ηλικία: στην ηλικία των 20 ετών, ο δείκτης θυματοποίησης είναι 72%. Σ' εκείνη των 50 ετών είναι 22% και στα 70 είναι 8% (New York Times, 9-3-1987).

Οι αριθμοί αυτοί είναι ενδεικτικοί της πιο παραδοσιακής τάσης της εγκληματικότητας. Πρέπει να προστεθούν επίσης, και οι συνεχώς ανανεούμενες μορφές απάτης, κατάχρησης εξουσίας ή εμπιστοσύνης κατά την άσκηση εμπορικών συναλλαγών. Μία κοινωνία βασισμένη σε ατομικές αξίες οφείλει να βρει ή να ενθαρρύνει την ανάδειξη μιας ηθικής των συναλλαγών αυτών. Η εγκληματικότητα των λευκών περιλαίμων γνώρισε στις ΗΠΑ, το διάστημα 1973-1982, τη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση από όλα τα εγκλήματα, 88,8%. Οι δημοσκοπήσεις σε επιχειρηματικούς κύκλους δείχνουν ότι οι επιχειρηματίες προβλέπουν ένα ποσοστό 70% ως πιθανότητα θυματοποίησής τους από διάφορες μορφές απάτης. Τα σκάνδαλα των επενδυτικών τραπεζών της Wall Street, το περίφημο αδίκημα των πρωτάρηδων στη Γαλλία που έγινε τόση συζήτηση γι' αυτό και από τις δύο πλευρές του Ατλαντικού, δείχνουν ότι η μετα-μοντέρνα κοινωνία προσθέτει στις παραδοσιακές εγκληματικές δραστηριότητες νέες διαστάσεις.

Η ερμηνεία των εγκληματικών στατιστικών δεν είναι εύκολη. Υπάρχει ένα χάσμα ανάμεσα στην εγκληματικότητα η οποία απασχολεί τη δικαιοσύνη και εκείνη η οποία παραμερίστηκε από λόγους αδιαφορίας, αποθάρρυνσης, ντροπής ή έλλειψης διοικητικής οργάνωσης. Αν καταγγέλλεται στην αστυνομία το 99% των κλοπών αυτοκινήτων, το 68% των κλοπών μοτοσυκλετών ή το 87% των διαρρήξεων, μόνο το 31% των κλοπών πάνω στο άτομο και το 10% των σεξουαλικών αδικημάτων είναι καταγεγραμμένα στις στατιστικές (Hough and Mayhew, 1985, πρβλ. Cusson).

Σήμερα δεν μετράμε την εγκληματικότητα μόνο μέσα από τις δικαστικές στατιστικές (άρα από τη δραστηριότητα των οργάνων της δικαιοσύνης) αλλά και από τις στατιστικές θυματοποίησης επίσης, οι οποίες είναι βασισμένες σε ερωτηματολόγια με αντιπροσωπευτικό δείγμα πληθυσμού. Οι διδασκαλίες συμφωνούν: ο δείκτης της εγκληματικότητας όπως και της θυματοποίησης αυξάνει ανάλογα με το μέγεθος των πόλεων.

Αυτός ο γενικός κανόνας δεν αποκλείει και κάποιες σημαντικές διαφοροποιήσεις. Το Toronto, για παράδειγμα, έχει λιγότερες από τρεις ανθρωποκτονίες στους 100.000 κατοίκους ενώ το Detroit, πόλη των ΗΠΑ σε μικρή απόσταση, απαριθμεί περισσότερες από ογδόντα.

Οι ίδιες πηγές μας πληροφορούν ότι οι συνοικίες με μεγάλη εγκληματικότητα παρουσιάζουν, επίσης, υψηλό δείκτη μονογονεϊκών οικογενειών, ανέργων και άλλων θυμάτων των οικονομικών ανισοτήτων. Αν και το ποσοστό του γυναικείου πληθυσμού αυξάνει (μεταξύ 10 και 30% της συνολικής εγκληματικότητας), την πλειοψηφία των εγκληματιών συνεχίζουν να αποτελούν οι άνδρες. Οι νέοι ενήλικες καταγράφουν πολύ υψηλά ποσοστά. Η κατηγορία 15-23 ετών είναι υπεύθυνη για περισσότερα από το 50% των αδικημάτων. Στις ΗΠΑ, περισσότερο από το 60% των δραστών διακεκριμένων κλοπών είναι Μαύροι. Τα θύματα ανήκουν σε αντίστοιχα ποσοστά στον αφροαμερικάνικο πληθυσμό.

Οι υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης στη Γαλλία, αποκαλύπτουν τους παρακάτω αριθμούς: οι μηνύσεις και οι καταγγελίες αυξήθηκαν κατά 10% το χρόνο, το διάστημα 1960-1972. Το Υπουργείο Εσωτερικών, το οποίο καταγράφει μία αύξηση έως το 1985, σημειώνει μία μείωση των αδικημάτων κατά τα έτη 1985, 1986, 1987. Επανερχόμενοι, εντούτοις, στα αριθμητικά δεδομένα κατά κατηγορία αδικημάτων βλέπουμε ότι οι κλοπές με την απειλή όπλου από 800 το 1972, έφθασαν σχεδόν τις 900 το 1985. Οι υπόλοιπες κλοπές με χρήση βίας από 11.000 έφθασαν τις 50.000 αντίστοιχα και οι διαρρήξεις από 70.000 ξεπέρασαν τις 236.000. Μεταξύ 1963 και 1980, οι διαρρήξεις αυξήθηκαν κατά 417%, οι ληστείες κατά 2.642% και οι κλοπές με τη χρήση όπλου κατά 672% (Cusson). Με εξαίρεση την Ελβετία και την Ιαπωνία, η κατάσταση είναι πανομοιότυπη στις μεταβιομηχανικές δυτικές χώρες.

Η αύξηση αυτή της εγκληματικότητας οφείλεται, κατά ένα μεγάλο μέρος, στην συμπωματική διόγκωση της ομάδας ηλικίας 14-25 ετών. Πάντως ο αριθμός των νέων εγκληματιών που αυξήθηκε θα είναι μικρότερος από τον αριθμό των αδικημάτων που τους καταλογίζονται.

"Στην καρδιά του εγκληματικού προβλήματος των δυτικών δημοκρατιών, βρίσκουμε αγόρια 14 έως 24 ετών τα οποία επιδίδονται σε κλοπές, στη βία, τα ναρκωτικά και σε αυτοκτονικές συμπεριφορές με μία συχνότητα φανερά μεγαλύτερη μεταξύ 1970 και 1980 απ' ό,τι στη δεκαετία 1950" (Cusson). Έχουμε δει και χειρότερα. Ο 19ος αιώνας γνώρισε ποσοστά βίας πολύ υψηλότερα. Εντούτοις, το πανταχού παρόν δίκτυο των

μέσων μαζικής επικοινωνίας διογκώνει το αίσθημα της ανασφάλειας.

Κάποιες προβολές. Μπορούμε να γενικεύσουμε: Η σύνεση μας υποχρεώνει να υιοθετήσουμε τη συμπεριφορά του Νορμανδού "ίσως ναι, ίσως και όχι". Υπάρχει μία σχέση ανάμεσα στη δημογραφική δομή και το εγκληματικό δυναμικό μιας κοινωνίας: στο χαμηλό βαθμό που ο δείκτης γονιμότητας μπορεί να προβλεφθεί, μπορούμε να προεξοφλήσουμε τις συνέπειες της πάνω στην εγκληματικότητα.

Διαπιστώνουμε, άλλωστε, ότι ο δείκτης αναπαραγωγής των περισσότερο ή λιγότερο περιθωριοποιημένων ομάδων, κοινωνικά ή πολιτιστικά μειονεκτούντων, είναι πολύ μεγαλύτερος απ' ότι εκείνος των πλυθυσμών που μετέχουν στα οφελή μιάς πλουσιοπάροχης και μετά-μοντέρνας κοινωνίας. Η ποσότητα παιδιών προερχομένων από μειονεκτικές οικογένειες, θυμάτων συχνά βίας ή κακομεταχείρισης, αποτελεί μια πραγματική απειλή για την ασφάλεια των προσώπων και των πραγμάτων.

Η εγκληματική "under class". Στην μετα-μοντέρνα κοινωνία, υπάρχουν εξαιρέσεις: ένας κοινωνικός χώρος αποκαλούμενος "under class" εγκαθίσταται σε μια παρασιτική ζωή, δίπλα, απέναντι, σε αντίθεση και σε συμβίωση με την υπόλοιπη κοινωνία. Αυτό το φαινόμενο έχει παρατηρηθεί στις έγχρωμες μειονότητες-μαύρους και ισπανόφωνους των ΗΠΑ. Οργανωμένο γύρω από τα ναρκωτικά, την πορνεία και τους παντοειδείς εκβιασμούς, αυτό το κοινωνικό σύμπλεγμα συνδέεται με το οργανωμένο έγκλημα, με τη αυλή των θαυμάτων. Έχει την τάση να εμφανίζεται εκεί όπου ορισμένα όρια κοινωνικής ισορροπίας έχουν ξεπεραστεί. Παραθέτουμε: εμφανείς μειονότητες, ανεργία, σχολική δυσπροσαρμοστικότητα, παράνομες γεννήσεις, οικογένειες μονογονεϊκές, διακρίσεις ανάλογα με τον τόπο κατοικίας, το σχολείο, τις εκκλησίες, ανοιχτός ή αρρωστημένος πόλεμος κατά της αστυνομίας. Ο Charles Murray αποκαλύπτει πως η ύπαρξη της "under class", των μετά-μοντέρνων πλουσιοπάροχων κοινωνιών, αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό έλλειμμα στην ποιότητα ζωής αυτών των κοινωνιών.

Νέα εγκλήματα στον ορίζοντα : συνάντηση του παλιού με το καινούριο.

Νέοι τομείς δραστηριοτήτων γνωρίζουν μεγάλη άνθηση και θα επιδιόδονται σε λίγο σ'ένα αυξανόμενο αριθμό άνισων δραστηριοτήτων. Ένας τέτοιος τομέας είναι και η βιο-τεχνολογία. Ο πειραματισμός πάνω στο ζώντα οργανισμό θέτει ένα πρόβλημα: οι κανόνες δεοντολογίας δεν είναι αρκετά ξεκάθαροι. Τα κοινοβούλια αρχίζουν μόνο να νομοθετούν. Ισχυρά συμφέροντα διακυβεύονται. Η πρόοδος της επιστήμης η οποία εξαρτάται από αυτές τις εμπειρίες ζυγίζεται με τις αποδιδόμενες στον άνθρωπο οντολογικές αξίες. Οι θέσεις που έχουν υποστηριχθεί εξαρτώ-

νται απο τον ορισμό που δίνεται στον άνθρωπο. Είναι ευκατάληπτες οι δυσχέρειες τις οποίες πρέπει να αντιμετωπίσουμε σε μια κοινωνία πλουραλιστική και απομυθοποιημένη, προκειμένου να βρούμε ικανοποιητικές λύσεις. Η άμβλωση ανήκει, θεωρητικά, στην κατηγορία αυτών των κοινωνικών φαινομένων. Αγγίζει άμεσα το ένα τρίτο της ανθρωπότητας, δηλαδή τις γυναίκες κατά την ηλικία της γονιμοποίησης. Άμεσα συνδεδεμένο με την επέκταση του φεμινισμού και την κάμψη των παραδοσιακών εκκλησιών αποτελεί αναντίρρητα μία απο τις κοινωνικές συγκρούσεις που μπορούν να έχουν σημαντικές συνέπειες στο δικαστικό πεδίο. Ο φόβος των ετών '70 για μια ενδημική τρομοκρατία προς όλες τις κατευθύνσεις, δεν φαίνεται να πραγματοποιείται. Αντίθετα, η προσφυγή σ'ένα επιλεκτικό τρόπο δεν θα χαρακτηρίζει πλέον το χώρο όπου εξελίσσονται παραδοσιακά "δικές" σκληρές και αδιάλλακτες. Ο απολογισμός αυτός δεν είναι και πολύ ενθαρρυντικός. Η αρχή του 21ου αιώνα θα μοιάζει με το τέλος του 20ου: η παραδοσιακή εγκληματικότητα παραμένει σημαντική διότι εκφράζει τα διαρκή ανθρώπινα πάθη, τη "φυσική" του τάση προς το έγκλημα όπως είχε πεί ο Adolphe Quetelet. Τα αδικήματα είναι, γενικά, σχετικά με τις δέκα εντολές:αφορούν την ιδιοποίηση αγαθών του άλλου με τη χρήση βίας ή δόλου Η ανεξέλεκτη βία στο πλαίσιο αθλητικών δραστηριοτήτων, σεξουαλικών σχέσεων ή σχέσεων εξουσίας. Κάθε φορά που η ισορροπία των κοινωνικών δεσμών διακόπτεται, που οι παραδοσιακοί δεσμοί κοινωνικοποίησης όπως η οικογένεια και το σχολείο υπόκεινται σε σημαντικές αλλαγές, θα πρέπει να αναμένουμε μια μαζική αύξηση της εγκληματικότητας. Ο κοινωνικός έλεγχος καταφέρνει, πάντως, να την σταθεροποιήσει ή και να την μειώσει. Όμως, νέα αδικήματα αναφαίνονται συνεχώς, συνδεδεμένα είτε με τις νέες τεχνολογίες είτε με τα νέα ήθη:χρήση ναρκωτικών,άμβλωση, διάδοση μολυσματικών ασθενειών, άρνηση αποδοχής της "ρύθμισης" του τρόπου και της μορφής ζωής την οποία επιβάλλει ο κοινωνικός έλεγχος. Ποιά θα είναι η ρυθμιστική κατεύθυνση του 21ου αιώνα; "Chi lo sa?" Θα κάνουμε εντούτοις κάποιες υποθέσεις αφού μιλάμε για αντεγκληματικές πολιτικές.

Τι λέει η Εγκληματολογία

Η εγκληματολογία, η επιστήμη του εγκλήματος, τι λέει; Τι μπορεί να πεί; Η εγκληματολογία διαγράφει τον πίνακα της εγκληματικότητας (στατιστικό φαινόμενο, μακρο-κοινωνιολογικό), του εγκλήματος (κοινωνικο-νομικό φαινόμενο, σχετικό με την ηθική κοινωνική και μικρο-κοινωνιολογική φιλοσοφία) και του εγκληματία (σχετικό με τη βιολογία, την ψυχιατρική και την ψυχολογία). Ευρύ πρόγραμμα

Για την εγκληματικότητα. Την εγκληματικότητα την προσεγγίσαμε παραπάνω. Να προσθέσουμε μόνο ότι η πρόοδος των μεθόδων μέτρησης

εξασφαλίζει συνεχή και μεγαλύτερη ακρίβεια στην διάγνωση, και κάποια μέρα σίγουρα και στην πρόγνωση των τάσεων της εγκληματικότητας. Μπορούμε να υπερσκελίσουμε τη γενίκευση των ερευνών στάσεων και γνώμης μετρώντας την κοινωνική αντίδραση. Η προβολή αυτών των τάσεων θα αναπτυχθεί σύμφωνα με το πρότυπο των ερευνών εκλογικής κοινωνιολογίας ή των ερευνών αγοράς. Αυτό θα επιτρέψει την καλύτερη αξιολόγηση των εγκληματικών γεγονότων τόσο απο άποψη επιστημονικού ενδιαφέροντος όσο και αντεγκληματικής πολιτικής. Το έγκλημα πρέπει να εκλαμβάνεται ως κοινωνική δομή. Στην πράξη, η εισαγγελία θέτει σε κίνηση την κατασταλτική δράση λαμβάνοντας υπόψη την προσωπικότητα του δράστη και του θύματος. Θα λαμβάνεται υπόψη και η προσωπικότητα του δικαστή, των ενόρκων και των μαρτύρων, της κοινής γνώμης. Η κοινωνική λογική διαφοροποιείται απο την επίσημη νομική λογική και συμβάλλει στην εξήγηση των μεγάλων διαφοροποιήσεων τόσο των κυρώσεων όσο και των αδικημάτων. Η επίθεση ενός μαύρου κατά μιας λευκής θα έχει ένα δικαστικό μέλλον πολύ διαφορετικό απο εκείνο της επίθεσης ενός μαύρου κατά μιας μαύρης. Συχνή περίπτωση των ΗΠΑ. Απορρέει συχνά μια άρνηση της πραγματικότητας όπως στην περίπτωση του "jokker" του Central Park. Παρά την ομολογία των κατηγορουμένων η μαύρη κοινή γνώμη δεν αποδέχεται τις αποδείξεις. Το κοινωνικό καθεστώς των πρωταγωνιστών του δικαστικού παράγοντα θα είναι ο καθοριστικός παράγοντας στη δράση της δικαιοσύνης. Δεν είναι το δίκαιο που εκφράζει την ουσία του εγκλήματος. Εκείνο που το φωτίζει είναι το κοινωνικό σχήμα. Το κοινωνικό σχήμα θα αποτελέσει, λοιπόν, το κέντρο του ενδιαφέροντος του εγκληματολόγου και οι νομικοί κανόνες εκείνο του νομικού. Αυτός ο τελευταίος επικεντρώνεται στις λογικές διαδικασίες ενώ ο εγκληματολόγος εξετάζει τις συγκεκριμένες συμπεριφορές. Ο αντικειμενικός σκοπός του δικαίου είναι η επικράτηση ενός παγκόσμιου κανόνα. Εκείνος του εγκληματολόγου είναι η ποικιλία αυτών των κανόνων σε διάφορα κοινωνικο-πολιτιστικά πλαίσια. Ο νομικός κινείται στο πεδίο της δράσης, ο εγκληματολόγος επιλέγει το καθεστώς του παρατηρητή. Ο σκοπός του νομικού είναι η λήψη μίας απόφασης εκείνος του εγκληματολόγου η εξήγηση της περίπτωσης. Ακολουθώντας τη λογική της επιστημονικής παρότρυνσης η εγκληματολογία ανανεώνει σε κάθε γενιά την κατανόηση του εγκλήματος και μας βοηθά να καταλάβουμε σ'ένα βαθμό, το μελλον.

Για τον εγκληματία : τυπολογίες.

Τι να πει κανείς για τον εγκληματία; Εκφράζεται μέσα απο μια εξίσωση. Ένας άνθρωπος, με τις προδιαθέσεις του, μπροστά σε μία κατάσταση, με τις πιθανότητές της, αξιολογεί την προεξοφλημένη ικανοποίηση μίας πράξης. Ένας συλλογισμός με τέτοια γενίκευση έχει μικρή σημασία. Η

μελέτη των εγκληματικών δράσεων δείχνει ότι ένα μικρό μόνο μέρος των δραστών, σοβαρών εγκλημάτων μπορούν να αξιολογηθούν εγκληματολογικά ως "εγκληματίες". Οι υπόλοιποι μπορούν αλλά με την τυπική έννοια που προσδίδει στο αδίκημα η ποινική διαδικασία. Αυτό που διακρίνει τον ένοχο από τους ενάρετους συμπολίτες του είναι η επιδοκίμασία που επισύρει η ποινική κύρωση. Η κλινική εγκληματολογία, η οποία επιδιώκει την προσέγγιση της "εγκληματικής προσωπικότητας", προτείνει την σχηματοποίηση των χαρακτηριστικών που ανταποκρίνονται στον επίμονα σταθερό εγκληματία σοβαρών περιπτώσεων. Αυτή η σχηματοποίηση αποκαλύπτει τρία ταυτόχρονα συμπτώματα: την εγκληματική ρίζα η οποία αντιστοιχεί σε μια συμπεριφορά ογκώδη διαρκή, σοβαρή την διαιωνιζόμενη δυσκοινωνικότητα και τον υπερμεγέθη εγωκεντρισμό. Η βαριά και επίμονη εγκληματικότητα στηρίζεται "σε ένα στέρεο δίσκο χαρακτηριστικών της προσωπικότητας (τα οποία έχει ανάγκη) για να αναπτυχθεί" (Le Blanc, 1989). Δεν υπάρχει περίπτωση να πιστέψουμε ότι αυτή η τυπολογία εγκληματιών θα μεταβληθεί σημαντικά στις επόμενες δεκαετίες.

Τι μπορούν να κάνουν το Ποινικό Δίκαιο και η Εγκληματολογία

Τα όρια του δικαίου. Ο Alain Peyrefitte γράφει: "...Ξέρουμε κάτι για την τρίτη χιλιετία: ότι η κοινωνία ή θα είναι απλοποιημένη λόγω της μιάς ή της άλλης μορφής ολοκληρωτισμού ή αν παραμείνει δημοκρατική, θα είναι περισσότερο σύνθετη και προβληματική από σήμερα. Έτσι και η δικαιοσύνη αν δεν έχει εξαφανισθεί, θα είναι συνεχώς περισσότερο επιβαρυνόμενη από ευθύνες ως δημόσια υπηρεσία και ως κοινωνική αρχή". Προς την κατεύθυνση αυτή εγγράφεται η, χωρίς προηγούμενο εμπειρία της Βόρειας Αμερικής: το ανώτατο δικαστήριο των ΗΠΑ αποδεικνύεται ως η υπέρτατη ηθική αρχή του έθνους. Αυτό καθορίζει τα κριτήρια τα οποία ορίζουν την ζωή ή τον άνθρωπο (απόφαση για άμβλωση), απονέμει ή αποσύρει το ανώτατο δικαίωμα στη ζωή (αποφάσεις σχετικά με τη θανατική ποινή), ορίζει τη δημοκρατία (αποφάσεις σχετικά με την αναδιοργάνωση των εκλογικών περιφερειών), την κανονικότητα (αποφάσεις για το σοδομισμό), κλπ. Και στη Γαλλία, η εξουσία επιτήρησης των δικαστηρίων - διοικητικών, θεσμικών, αστικών ή ποινικών, τείνει να επεκταθεί. Σε μικρότερο βαθμό αντικείμενο των πυρών της κοινής γνώμης απ'ότι η νομοθετική εξουσία, περισσότερο σταθερή απ'ότι η εκτελεστική, η δικαστική εξουσία συγκεντρώνει την αναγκαία αναφορά στο συγκεκριμένο -απονεμητική δικαιοσύνη, έλεγαν οι παλαιοί- και στο παγκόσμιο ταυτόχρονα -αυθύπαρκτη δικαιοσύνη. Εντούτοις, η οδός προς το μυθικό αυτό "βασιλείο του δικαίου και της δικαιοσύνης" είναι κορεσμένη από παγίδες. Και ο προαναφερόμενος περίφημος συγγραφέας δεν πρόκειται να βεβαιώσει το αντίθετο!

Κάποια διλήμματα στην αντεγκληματική πολιτική.

Με εξαίρεση την Ιαπωνία και την Ελβετία, η πλειοψηφία των δυτικών συστημάτων αντεγκληματικής πολιτικής περνούν μια περίοδο κρίσης. Εδώ και 25-30 χρόνια, η εγκληματικότητα έχει αυξηθεί κατά 300 έως 1000%, ανάλογα με τις χώρες και τις κατηγορίες εγκλημάτων. Στη Γαλλία, αυξήθηκαν κατά 465% για την χρονική περίοδο 1955-1982. Η διάγνωση του καθηγητή Gassin (1985) είναι σοβαρή: το σύστημα της αντεγκληματικής πολιτικής είναι υπερχειλισμένο. Πληθωρισμός των ποινικών νόμων και θεσμών, μείωση του ποσοστού των υποθέσεων που εξιχνιάζονται από τη Αστυνομία από 61% σε 39% μέσα σε 27 χρόνια. Τα προσκόμματα στη ποινική διαδικασία είναι προφανή: απορρέει μια αστήριχτη επιμήκυνση του χρόνου προσωρινής κράτησης, ένα από τα πλέον ανελεύθερα μέτρα που ισχύουν στις φιλελεύθερες δημοκρατίες μας. Το μισό του ποινικού πληθυσμού βρίσκεται σε αναμονή δικαστικής κρίσης. Ο αριθμός των μυνήσεων, καταγγελιών και κατηγορητηρίων, για όλες τις υποθέσεις από 976.108 το 1955 έφθασε τα 15.232.912 το 1982. Για τον Marc Ancel, η αντεγκληματική πολιτική είναι μια επιστήμη παρατήρησης. Τα γεγονότα τα οποία παρατίθενται εδώ, δεν επιδέχονται αμφισβήτηση. Το σύστημα αποδιάρθρωθήκε γύρω στο τέλος της δεκαετίας του 50 στη Βόρεια Αμερική και 15 χρόνια αργότερα στην Δυτική Ευρώπη. Τι "χαλάρωσε"; Το ποινικό δίκαιο, το οποίο εκφράζει τους κανόνες και τις αξίες μιας κοινωνίας την οποία προορίζεται να προφυλάξει; Ποιάς κοινωνίας; Της κοινωνίας του αιώνα του Διαφωτισμού; Εκείνης την οποία μορφοποίησαν οι τεχνολογικές επαναστάσεις που οδήγησαν στην μεταβιομηχανική κοινωνία; Αν οι διαδοχικές προσπάθειες τροποποίησης του ποινικού κώδικα γώρισαν αποτυχία, σε τι οφείλεται; Στο σημείο αυτό οι απόψεις δίστανται. Για ορισμένους, το ποινικό δίκαιο έμεινε χωρίς αντικείμενο. Διότι τα "αντικείμενα", οι αξίες τις οποίες έχει αναλάβει να προστατεύσει, άλλαξαν. Για άλλους την πρωταρχική ευθύνη φέρουν η κατάρρευση της κλίμακας των ποινών και η σύγχυση η οποία επικρατεί στην αντεγκληματική πολιτική. Το σωφρονιστικό πλαίσιο απουσιάζει από παντού: για κάθε αναγεννημένο Fontevrault με ιερή αποστολή, από κάποιο υπουργό Δικαιοσύνης ο οποίος διατήρησε την πίστη του, ο άτεγκτος Μολώχ των φυλακών απαιτεί δύο ακόμα Fleury-Merogis. Είχε δίκιο ο Alain Peyrefitte (1981), όταν έλεγε ότι το έγκλημα κτυπά την κοινωνία στην καρδιά. Ας τον ακούσουμε: "Η κοινωνία είναι κανόνας και τάξη: το κακούργημα, το πλημμέλημα, προκαλούν το νόμο και την τάξη. Η κοινωνία καταναγκάζεται, επιβαρύνεται, αναδιπλώνεται: το κακούργημα, το πλημμέλημα την απορρίπτουν. Η κοινωνία είναι θεμελιωμένη πάνω στην ασφάλεια του συνόλου: το κακούργημα το πλημμέλημα σπέρνουν την δυσπιστία. Η κοινωνία είναι υφασμένη από το φυσικό νόμο από ρητούς και σωτηρηούς κανόνες: το κακούργημα, το πλημμέλημα διαριγνύουν τον

ιστό της. Η κοινωνία είναι αδελφότητα: το κακούργημα, το πλημμέλημα κάνουν τον καθένα επιφυλακτικό και τον άλλο πιθανό εχθρό". Όμως η κοινωνία μας έχει μια μοναδική καρδιά; Η ανάλυση του A. Peyrefitte ηχεί ορθή αν παρατηρήσουμε την ιαπωνική ή την ελβετική κοινωνία. Πρόκειται για δυο μετα-βιομηχανικές κοινωνίες σύμφωνα με την κοινωνικο-οικονομική τους βάση. Απέφυγαν εντούτοις, την εγκληματογόνο οδό. Δεν μπορούμε να αφήσουμε χωρίς απάντηση όμως την κραυγή του παλιού Υπουργείου Δικαιοσύνης. Η ηθική έχει εκραγεί διότι και η κοινωνία έχει εκραγεί σε πολλαπλά δίκτυα που καθένα έχει τις αξίες του, τη μορφή ζωής του τις πολιτιστικές του προτιμήσεις. Μια χρονοβόρα διαδικασία εξελίσσεται. Θα προκύψει μια ανασύσταση της κοινωνικής ηθικής η οποία θα εμψυχήσει μια νέα ισχύ στο ποινικό δίκαιο. Η αντεγκληματική πολιτική θα βγει από το τέλμα. "Οι νόμοι είναι οι αναγκαίες σχέσεις οι οποίες απορρέουν από τη φύση των πραγμάτων" έγραφε ο Montesquieu. (Οι νόμοι δεν είναι δυνατόν να εξαρτώνται μόνο από την ανθρώπινη θέληση, όπως σημειώνει ο A. Peyrefitte.). "Το να λέμε ότι δεν υπάρχει τίποτα το σωστό ή το λάθος πέρα από εκείνο το οποίο προστάζουν ή απαγορεύουν οι θετοί νόμοι, σημαίνει ότι πριν τη χάραξη αυτού του κύκλου, οι γραμμές δεν ήταν ίσιες. Πρέπει να ομολογήσουμε παλαιότερες σχέσεις ισοτιμίας στον θετικό νόμο ο οποίος τις επιβάλλει". Είμαι σύμφωνος με τον A. Peyrefitte ο οποίος παραπέμπει στον Montesquieu. "Υπάρχουν φυσικά δίκαια". ο M. Ancel δεν διαφοροποιείται ουσιαστικά από τη θέση αυτή επικαλούμενος το δικαίωμα στο δίκαιο (1989). "Δεν απαγορεύεται, είναι αντίθετα ιδιαίτερα αναγκαίο να ερευνηθεί η συνοχή πέρα από την εντύπωση του χάους την οποία πιθανόν μας προξενεί το θέαμα της ποικιλίας των πολιτιστικών επιλογών και κοινωνιών" γράφει ο ανθρωπολόγος Norbert Rouland. Η αναφορά μας, όμως, στην ενότητα δεν πρέπει να καταλήγει στην ομοιομορφία. Η αποδοχή της πολυφωνίας μπορεί ακόμα καλύτερα να εγγυηθεί την ισορροπία ανάμεσα στην τάξη και στη σταξία, όπως το αποδεικνύουν οι αφρικανικές κοινωνίες με το προκρατικό δίκαιο. Το έτος 2.000 θα εξακολουθήσει να επαναλαμβάνεται η συζήτηση, η οποία αποθαρρύνει πολλούς εγκληματολόγους και εφαρμοστές της αντεγκληματικής πολιτικής και του ποινικού δικαίου; Θα συνεχίσουμε να απονέμουμε την ευθύνη για την επιδείνωση της εγκληματικότητας στον ελάχιστο αποτελεσματικό μηχανισμό κοινωνικής προστασίας; Στη μη εφαρμογή των προβλεπομένων από το νόμο μέτρων; Αρα στην αντεγκληματική πολιτική; Η αντίθετα, στην ακαταλληλότητα, στην ανεφαρμοστικότητα των διατάξεων του ποινικού δικαίου, το οποίο αποκρυπτογραφεί εσφαλμένα τις αξίες της σύγχρονης κοινωνίας; Δεν θα ανταπεξέλθω στην ερώτηση αυτή: φοβάμαι, εντούτοις ότι δεν θα πάψουν να επανέρχονται οι συζητήσεις αυτές και τις επόμενες δεκαετίες.

Τα δικαιώματα του ανθρώπου και η αντεγκληματική πολιτική..

Τα δικαιώματα του ανθρώπου απολαμβάνουν μια νομική και δικαστική αναγνώριση: αποτελεσματικές κυρώσεις τις οποίες επιβάλλουν υπαρκτές διαδικασίες. Δεν θα ήταν έτσι τον 19ο αιώνα, στο πλαίσιο ενός νέου ποινικού δικαίου το οποίο θα ανακάλυπτε επιτέλους, τη συνοχή του; Ο M. Ancel (1985) έχει χίλιες φορές δίκιο όταν λέει ότι η άμυνά του, στην αντεγκληματική πολιτική, δεν υπήρξε ποτέ επιτακτικότερη απ'όσο είναι σήμερα. Ο εχθρός του ανθρώπου άλλαξε ένδυμα: δεν είναι πλέον ο ήχος της μπότας και του κουδουνιού που ηχεί την αυγή, που πρέπει να μας τρομοκρατεί σήμερα αλλά οι συνέπειες της διαχείρισης των σύγχρονων τεχνολογιών οι οποίες δοκιμάζουν σκληρά τόσο την ατομική όσο και την κοινωνική ηθική. Καθένας μας θυμάται τα περιστατικά σχετικά με τη διαχείριση των συστημάτων πληροφορικής για την ασφάλεια, την υγεία, τον τύπο, την οικονομία, το χρηματιστήριο, κλπ. Είμαστε ελάχιστα εφοδιασμένοι για να ρυθμίσουμε τις τεράστιες αυτές δυνατότητες, τις οποίες δημιούργησε η ανθρώπινη εξυπνάδα εμψυχωμένη από την αδιάκοπη αναζήτηση γνώσεων ανακαλύψεων προόδου. Η ωφελιμιστική φιλοσοφία των επιστημονικών μας εργαστηρίων της φυσικής ή της βιολογίας, δεν γνωρίζει όρια στις απαιτήσεις του εγχειρηματός της. Είναι ο δεύτερος μεγάλος πιθανός αντίπαλος των δικαιωμάτων των ανθρώπων στο μέλλον. Θέτει σε αμφισβήτηση μέχρι και τον ορισμό του ανθρώπου, μέχρι και την ανθρώπινη φύση. Στον ορίζοντα του έτους δύο χιλιάδες, η παραδοσιακή εγκληματικότητα θα τείνει να διατηρηθεί στο σημερινό της επίπεδο. Η διαπροσωπική βία θα μειωθεί ελαφρά. Οι ενδο-ομαδικές συγκρούσεις (στο εσωτερικό της οικογένειας, των συμμοριών, των εθνικοτήτων) ή οι δια-ομαδικές συγκρούσεις (μεταξύ των "φυλών" εθνικής, θρησκευτικής, σεξουαλικής ή άλλης προέλευσης) θα τείνουν να κατακτήσουν το ποινικό πεδίο. Ένας επίμονος διάλογος θα εγκαθιδρυθεί και θα επεκταθεί για να καθιερώσει τα όρια ανάμεσα στις παρεκκλίνουσες συμπεριφορές (άρα ανεκτές μέχρι ένα βαθμό) οι οποίες απορρέουν από κάποιες διακρίσεις και εκείνες οι οποίες ενεργοποιούν την ποινική απάντηση (βασισμένες στην ηθική αποδοκιμασία). Οι σχέσεις μεταξύ των μειονοτήτων, σε μια κοινωνία η οποία θα συντίθεται στην πλειοψηφία της από άτομα ενταγμένα σε μειονότητες, θα έχει μια αυξανόμενη σημασία. Τα σύνορα ανάμεσα στο ιδιωτικό, το δημόσιο, το πολιτικό και το νομικό, θα αποτελέσουν το αντικείμενο έντονων αμφισβητήσεων: ο λεπενισμός στη Γαλλία, το "National Front", στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι εθνικής φύσεως συγκρούσεις στη Βόρεια Αμερική και την Ανατολική Ευρώπη, είναι ενδεικτικά αυτού του φαινομένου. Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, η αντίσταση στους κανονισμούς ελέγχου και επιτήρησης ("get the Government off our back") διευρύνει κατά πολύ τις πιθανότητες για απάτες, καταχρήσεις εξουσίας, εκβιασμούς, χειραγωγήσεις των

μηχανισμών δημοκρατικών αποφάσεων (χρηματοδότηση κομμάτων, εκλογικές απάτες κλπ). Η απουσία ή η αδυναμία των επαγγελματικών δεοντολογιών ευνοεί τις απόπειρες. Αποδυναμώνει ταυτόχρονα την αντίσταση των ατόμων ή των θεσμών. Η αντεγκληματική πολιτική προς το έτος 2000 θα ευνοήσει το ρόλο του ιδιωτικού και τις εναλλακτικές λύσεις στην ποινική οδό για αντιμετώπιση της παραδοσιακής εγκληματικότητας (Matthews, 1989). Η αστυνομία θα ιδιωτικοποιηθεί ευρύτατα, οι διαδικασίες συμφιλίωσης και διαιτησίας θα αποσυμφορήσουν κατά ένα μέρος τα υπερκορεσμένα δικαστήρια. Η τοπική κοινότητα θα λάβει μεγαλύτερο μέρος ευθύνης στην αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων (πολεοδομία, χωροταξία, κλπ) στην πρόληψη και στην επενένταξη των ατόμων τα οποία για πρώτη φορά εμπλέκονται στη εγκληματικότητα. Νέες πηγές, νέες στρατηγικές, νέες τεχνικές (νομοθετικές και άλλες) θα αναφανούν για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας του λευκού κολάρου, των κάθε μορφής μειονοτήτων (Blumstein, Le Blanc 1987). Απο την παιδοφιλία στο εμπόριο εμβρύων, απο το ξέπλυμα χρημάτων στον έλεγχο των τραπεζών δεδομένων, τα καινούρια αδικήματα θα απαιτούν καινούρια μέτρα (Stephens, 1990). Στο όνομα της προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων, θα υπάρχει μια αρνητική στάση απέναντι σε ορισμένες μορφές ανάπτυξης βασισμένες στην ορθολογικοποίηση των δικαστικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών ασφαλείας. (βλ. για παράδειγμα τις διαμάχες στη Γαλλία και αλλού, αναφορικά με τον συγκεντρωτισμό και την επιτήρηση των τραπεζών δεδομένων). Στο όνομα της κοινωνικής αλληλεγγύης, η προστασία του Κόσμου (Nicolas, 1989), της οικουμένης θα τοποθετείται πλάι σε εκείνη της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, ως κυρίαρχη αξία. Αυτή η διαδικασία, η οποία πραγματοποιείται υπο τα βλεμματά μας, θα εμπνέει το ποινικό δίκαιο και την αντεγκληματική πολιτική τις επόμενες δεκαετίες. Αυτές οι αξίες απορρέουν απο τα φυσικά δικαιώματα με άξονα τα οποία θα ερευνηθούν τα κριτήρια νομιμότητας της ηθικής, κοινωνικής και νομικής τάξης. Ο εγκληματίας, η εγκληματικότητα, όπως και η αντεγκληματική πολιτική θα έχουν τα σημάδια της ισχυροποίησης αυτών των φυσικών δικαιώων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ancel, M.** (1985). *La défense sociale nouvelle*, Paris, PUF.
- Ancel, M.** (1989). *Les droits de l'homme et la défense sociale*, R.S.C.D.P.C no 4.
- Attali, J.** (1990) *Lignes d'horizon*, Paris, Fayard.
- Blumstein, A Le Blanc, M.** (1987) *Nouvelles technologies et justice pénale*, Montreal, CICC.
- Bell, D.** (1968), *Toward the Year 2000: Work in Progress*, Boston, Houghton, Mifflin.
- Black, S.** (1989), *Sociological Justice*, Oxford University Press.
- Centron, M., Davis, O.** (1989), *American Renaissance. Our Life at the Turn of the 21st Century*, New York: St-Martin's Press.
- Chesnais, J.C.** (1981), *Histoire de la violence*, Paris, Laffont.
- Clinard, M.B.** (1990), *Corporate Corruption: the abuse of power*, N.Y. Praeger.
- Coates, V.T.** (ed.), (1988) *Criminal Justice. New Technologies and the Constitution*, Washington D.C., USGPO, May.
- Cusson, M.** (1990). *Croissance et décroissance du crime*. Paris, PUF.
- Drucker, P.** (1989). *The New Realities in Government and Politics in Economic Bussiness*, In *Society. A World View*. New York, Harper.
- Gassin, P.** (1985) *La crise des politiques criminelles occidentales*, Aix Marseille, Presses Universitaires.
- Kiraly, T.** (1989), *Points d'interrogations sur la criminalité en Hongrie*, RICPT, no 4.
- Kulcsar, K.** (1989), *Les droits de l'homme dans la Hongrie contemporaine*, In *Comité Hongrois pour les Nations Unies*, Budapest.
- Leblanc, M.** (1989) *La criminologie clinique. Un bilan rapide des travaux sur l'homme criminel*, *Revue internationale de criminologie et de police technique*. Avril-Juin, pp. 117-135.
- Levasseur, G.** (1985), *L'élaboration d'un nouveau code pénal français*, Aix Marseille, Presses Universitaires.
- Levi, M.** (1987), *Regulating Fraud: White Collar Crime and the Criminal Process*, London: Tavistock.
- Mayhew, P.** et al. (1976), *Crime as Opportunit*, London: HMSO.
- Matthews, R.** (ed.)(1989) *Privatizing Criminal Justice*, London. Sage.
- Mendras, H.** (1988) *La seconde révolution française: 1965-1984*. Paris. Gallimard.
- Murray, Ch.** (1990) *The British Underclass*, Public Interest, Spring.
- Naisbitt and Aburdene, P.** (1990), *Megatrends 2000: ten directions for the 1990*, Washington, D.C.W., Morrow Co.
- National Council on crime and delinquency** (1990), *Crime and Criminal Policy*, Stockholm.

- New York Times** (1987), *83% To Be Victims of Crime Violence*, Monday, March 9.
- Nicolas, G.** (1989), *Humanisme, Cosmisme*, Cahiers de Geographie du Quebec. Vol. 33, no 90.
- Novak, M.** (1989), *Force de caractère et crime*, Paris, Vrin.
- Peyrefitte, A.** (1981), *Les chevaux du lac Ladoga*, Paris, Plon.
- Rouland, N.** (1988), *Anthropologie juridique*, Paris, PUF.
- Stephens, G.** (1990), *High-Tech Crime Fighting: a threat to civil liberties*, The Futurist 24-4, July - August.
- Szabo, D.** (1985), *Nature et culture, l'innée et l'acquis. Quelques considérations sur la réactualisation du débat et ses incidences sur la Criminologie*, L'année sociologique, vol. 35, Paris.
- Terré, Fr.** (1987), *L'enfant de l'esclave. Génétique et droit*, Paris, Flammarion.